

se odpirajo nadrobni pogledi še v značilnosti gospodarskih poslopij na Slovenskem, v agrarno gospodarstvo in podeželjsko obrt. Urednik je temu dodal še dva splošna pregleda, ki govorita o karakterologiji prebivalstva v štajerskem Podravju in ljudskih kulturah ter ljudeh v spodnji severovzhodni Sloveniji. Izbor Baševih študij v tej knjigi skleneta dve oceni etnografskih del (Melikovega Kozolca na Sloven-

skem in Novakove Ljudske prehrane v Prekmurju), dodano pa je še poročilo o etnografski razstavi v Pokrajinskem muzeju v Mariboru.

Že na hitrico opravljen pregled vsebine nove Baševe knjige izpričuje znanstveno bogastvo, ki je v sedanji obliki objavljeno in tako rešeno pred pozabo. Ob koncu takega poročila se navadno zapiše, da bo zbrano gradivo dragoceno tudi za morebitne prihodnje

raziskave. V našem primeru podobnega pripočila skorajda ni mogoče več tvegati, kajti predmeta Baševih raziskav v glavnem ni mogoče več najti v nekdanji celovitosti in avtentičnosti. Zato bi rajši rekli, da so Baševi etnološki prispevki poleg svoje znanstvene veljave tudi dragoceno pričevanje o urejenosti naše preteklosti ljudske kulture.

Vili Vuk

Angelos Baš

OPISI KMEČKEGA OBLAČILNEGA VIDEZA NA SLOVENSKEM V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA

Ljubljana: SAZU, 1984. — 167 str. — (Gradivo za narodopisje Slovencev; 2)

Knjiga Angelosa Baša, ki je izšla pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v vrsti Gradivo za narodopisje Slovencev, bi bila vredna širšega odmeva kakor ga — domnevamo — ima. Njen naslov je Opis kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja. Za standardno sivo, togo in zato nekoliko neprijazno opremo knjig znanstvenih objav SAZU pa se vendar ne skriva za nestrokovnjaka togo in nezanimivo branje. Knjiga vsebuje namreč pravo antologijo citatov, zbranih iz različnih virov, ki opisujejo slovenski oblačilni videz do srede 19. stoletja.

Zbrano gradivo je pravzaprav ostanek tistega, česar ni bilo mogoče uporabiti pri Baševi sintetični raziskavi oblačilne kulture na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja. Sam avtor pravi, da je ta čas »v zgo-

dovini oblačilne kulture na Slovenskem prvo obdobje, ki so zanj na voljo zadosti poučni viri.« Spričo tega je lahko nastala dokaj natančna podoba o slovenski oblačilni kulturi ali ljudski noši v omenjenem obdobju, ki ga kulturno-zgodovinsko ali literarno zaznamuje Prešeren.

Gradivo, ki ga zdaj objavlja Angelos Baš v publikaciji, zajema opise kmečke noše s tako rekoč vsega slovenskega ozemlja, saj je tedanja zgodovinska situacija še omogočala, poenostavljeno in pogojno rečeno, enoten slovenski kulturni prostor. Izpiski iz različnih virov kažejo najprej splošnejše krajevne opise kmečkega oblačilnega videza, drugi del knjige pa prinaša citate, ki opisujejo posamezne prvine v kmečkem oblačilnem videzu.

Za prvi del si oglejmo tale zgled, vzet iz Ma-

chereve Medezinisch-statistische Topografie des Herzogtumes Steiermark (Graz 1860): »Slovensko kmečko ljudstvo se v obleki čedalje bolj bliža mestnim modam, sicer se ne nosi drugače kot gorjanci. Široki klobovi in dolgi kožuhi so še zelo v navadi. Zene nosijo volnene, včasih tudi svilene špenzerje, naprsne rute živih barv, krila ipd. zvečine iz bombaževine; videti je velike avbe, včasih tudi še stare zlate avbe, toda ponajveč so se umaknile naglavnim rutam«. Opis se nanaša na celjsko okolico, natančna gledanja na tedanje noše pa naj dokaže tudi citat iz Puffovega Marburger Taschenbuch für Geschichte, Landes- und Sagenkunde der Steiermark und der an dieselbe grenzenden Länder (Graz 1853), ki pravi: »Po noši lahko Slovence ločujemo v tiste, ki nosijo kratka, tesno na te-

lesu ležeča oblačila, in tiste, ki nosijo dolga, široka oblačila. Prvi so po svojem dialektu bolj sorodni jugoslovanskim koroškim in kranjskim, slednji jugovzhodnim hrvaškim in ogrskim Slovanom... Noša Pohorcev je najgrša in spominja na kaznjence v kaznilnicah, vendar je za gorjance, zlasti za drvarje in oglarje, zelo primerna. Imajo dolge hlače iz sivega grobega sukna, te so povečini, kakor pri Zgornještajercih, ob strani navzdol opremljena z gumbki, prav takšen jopeč, škornje, torbo iz lisičje, pogosteje iz jazbečje kože, včasih polhovko...» O posameznih podrobnostih, ki so zanimale raziskovalca, govori navdek iz Woltersdorfovih Die Illyrischen Pro-

vinizen und ihre Einwohner (Dunaj 1812): »V Trstu je videti v rokah mož in žensk iz najnižjih stanov pahljače, na katerih so na obeh straneh nalepljene italijanske pesmi«.

Količina različnih virov, nemških in slovenskih, ki jih je pregledal Angelos Baš in v njih poiskal na nošo, ali kot pravi sam, oblačilni videz nanašajoče se opise, je ogromna. Upošteval je za naše pojme tako odmaknjene in »neobstoječe« dokumente, kakor so kakšni specializirani geografski, topografski ali zgodovinski spisi, toda hkrati z mislijo na podatke o oblačilnem videzu bral tudi slovensko leposlovje iz tedanjega časa. Za zgled je tudi Tilka Simona Jenka, kjer preberemo:

»ko rdečo svileno ruto, estetično v klobaso zvito, na sredi prsi pripenja za orjaški gumb, katerih gosta vrsta kinča njegov lajbič...» Za predstavo o oblačilnih navadah je Jenko zapisal dovolj, da je to postalo dragocen podatek, uporaben za današnje celostnejše zgodovinske poglede na slovensko oblačilno kulturo v preteklosti.

Baševi Opisi kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja niso le celosten pogled v pisno ostalino, govorečo o tovrstni slovenski kulturni dediščini, temveč so hkrati zgovorna zbirka pripovedi, ki imajo svojo dušo in ki jih je zaradi tega silno prijetno brati.

Vili Vuk

